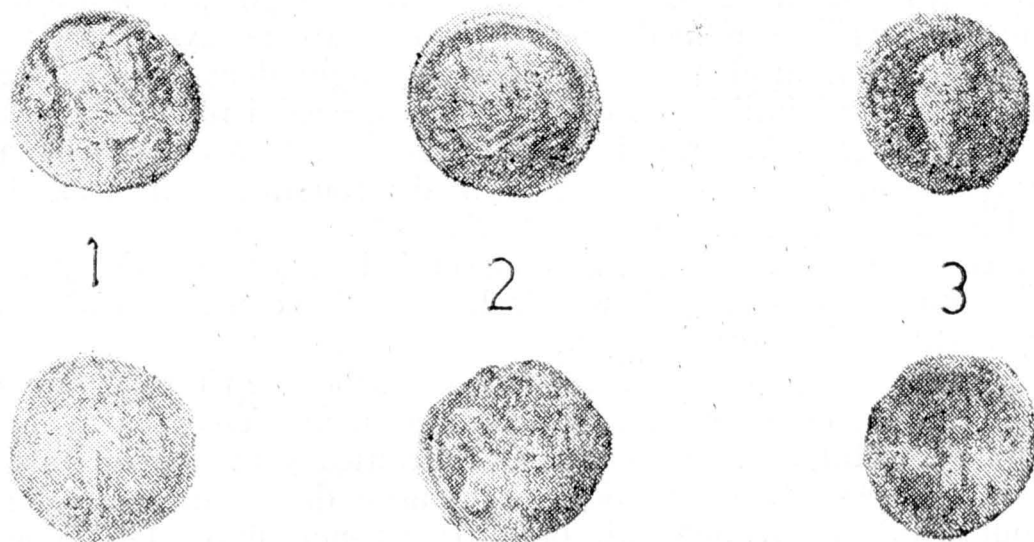

Descoperirea monetară de la Cocoșești (comuna Păulești), județul Prahova

RADU OCHEȘEANU

În colecția numismatică a Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București se păstrează într-un plic, pe care se află scris „Sesiunea muzeelor 1965/vezi SCIV 1966-7/B. Mitrea / Tezaur / Cocoșești, Păulești“, un număr de trei monede romane republicane de argint. Asupra descoperirii numismatice de la Cocoșești, comuna Păulești, județul Prahova, nu aflăm nici o știre pozitivă consemnată în literatura noastră de specialitate¹. Astfel, cronica descoperirilor monetare din anul 1967, alcătuită de Bucur Mitrea, ce era amintită pe plicul deja menționat pentru aflările monetare care au drept sursă de informare comunicarea prezentată de Iulia Constantinescu cu titlul „Contribuții la cunoașterea circulației monetare în timpul lui Burebista, pe baza colecțiilor Muzeului orașului București“, la cea de a doua sesiune a muzeelor din decembrie 1965, înregistrează alte localități din zona munteană².

Cum noi nu avem posibilitatea de a mai aduce în discuție și alte informații în dosarul descoperirii de la Cocoșești, în afara datelor consemnate de Iulia Constantinescu pe plicul în care se păstrează cele trei monede de argint, condițiile de descoperire și numărul monedelor găsite inițial la Cocoșești rămân necunoscute. Totuși, în speranța că în viitor se vor adăuga poate noi informații, ne grăbim să semnalăm acum acest fragment de tezaur. Cele trei monede în discuție sînt denari romani republicani (*Fig. 1*). Aceștia, foarte tociți — unii pînă la aproape totala dispariție a reprezentărilor de pe avers și revers, ceea ce poate indica o îndelungată rămînere în circulație, iar fețele lor poartă numeroase urme de lovire — au aceeași patină neagră, dovadă a condițiilor identice de conservare.

Fig. 1. Denari romani republicani din depozitul monetar de la Cocoșești comuna Păulești, județul Prahova.

C. MEMMI C.F.

Crawford, p. 451, nr. 427/1, Roma, a. 56

1 Denarius, ←, 3,15 g, 19 mm

L. PLAVTIVS PLANCVS

Crawford, p. 468, nr. 451/1 t.g., Roma, a. 47

2 Denarius, →, 3,37 g, 19 mm

L. AEMILIVS BVCA HIVIR,

M. METTIVS, P. SEPVLLIVS MACER,

C. COSSVTIVS MARIDIANVS AAAFFF

Crawford, p. 490, nr. 480/10, Roma, a. 44

3 Denarius, ↑, 3,02 g, 19,5 mm

Tezaurul de la Cocoșești se înscrie în rindul descoperirilor de monedă romană republicană de argint, cuprinse geografic între cursul superior al Ialomiței la vest și sud, iar la est al Cricovului Sărat. Pentru regiunea ce ne preocupă aici, literatura română de specialitate consemnează un număr relativ redus de tezaure și aflări singulare. Astfel, descoperiri izolate de denari romani republicani sînt semnalate în șase puncte, și anume la Cătunu, Cornești, județul Dîmbovița, în așezare getică³, la Drajna de Sus, Drajna, județul Prahova, în așezarea civilă și în castru⁴, la Gherghița, județul Prahova⁵, Răzvad, județul Dîmbovița⁶, la Sinaia, județul Prahova⁷, și la Vălenii de Munte, județul Prahova⁸. Monedele determinate și cu anul precizat, conform cronologiei Crawford, ce provin din descoperirile izolate ploieștene, permit și pentru această zonă a lumii getice observarea tendinței de formare a vîrfului histogramei frecvențelor relative la nivelul anilor 100—80 î.e.n.⁹. Frecvența relativă cumulează pentru cele două decenii, cu patru denari aflați în tot atîtea locuri, un procentaj semnificativ de 57,14%. Cei doi denari emiși în secolul al II-lea î.e.n. provin din așezarea getică de la Cătunu, iar ponderea frecvenței lor relative reprezintă 28,57%. Se observă, de asemenea, în graficul descoperirilor singulare, lipsa monedelor de argint emise în anii '60 și '50 ai primului secol î.e.n.¹⁰. Situația din lumea getică, unde numărul pătruns către 75 î.e.n. în Dacia pare să nu mai fi fost suplimentat decît în cantități foarte scăzute de denari emiși în perioadele imediat următoare¹¹ este asemănătoare celei surprinse pe diagrama frecvențelor relative întocmită pentru descoperirile izolate din Scythia Minor, unde traiectul redevine ascendent abia cu anii '40¹², deși pe diagrama frecvențelor relative în funcție de matrițe pentru descoperirile izolate dobrogene anii '60, '50 și '40 se plasează în cadranul negativ al graficului, anii '40 înregistrînd chiar cel mai important minim.

Făcînd abstracție de moneda neprecizată ce are pe avers efigia lui Caesar, denar emis probabil în anul 44 î.e.n., doar un singur denar pentru legiuni, care, cronologic, aparține ultimilor ani de emisie a monedei republicane, a fost aflat în această zonă geografică. Trebuie să subliniem însă că cei doi denari mai sus amintiți au fost aflați la Drajna de Sus; în mediu roman ce se datează la începutul celui de al doilea secol al erei noastre¹³.

Din aceeași arie geografică sînt cunoscute în literatura de specialitate trei tezaure: Chițorani, Bucov, județul Prahova¹⁴, Vlădeni, Dărmănești, județul Dîmbovița¹⁵, Rîfov, județul Prahova¹⁶.

Tezaurele de la Chițorani și Vlădeni se încheie, primul cu un denar emis de Brutus în anul 54 î.e.n., iar cel de al doilea cu un denar bătut în monetăria ce a însoțit în periplul lor prin Peninsula Balcanică și apoi prin Asia pe asasinii lui Caesar în anii 43—42 î.e.n., deci cu monede de argint emise de monetăria romană republicană în ultimele sale decenii de funcționare. Tipologic, cele două tezaure pot fi atribuite unui al treilea orizont de depozite monetare romane republicane din Cîmpia Română, Muntenia III. Analiza structurală definește trăsătu-

rile caracteristice ale orizontului de tezaure Muntenia III ca fiind asemănătoare cu trăsăturile stabilite de curînd pentru orizontul Transilvania III¹⁷. Astfel, tezaurul de la Chițorani înregistrează pentru indicatorul frecvenței relative următoarele cifre: 22,22% pentru secolul II î.e.n.; 11,11% pentru anii '90; 33,33% pentru anii '80; 11,11% pentru anii '70 și în final un 22,22% pentru anii '50, iar tezaurul de la Vlădeni oferă, în liniile sale esențiale, procente asemănătoare pentru anii '80 ai ultimului veac î.e.n. cu 30,76%, iar pentru anii '40 cu 15,38%. În schimb, în tezaurul de la Vlădeni aflăm un foarte ridicat procentaj pentru secolul II î.e.n., cu 53,84%. Denarii care cronologic aparțin emisiunilor foarte vechi și vechi sînt numeric majoritari în cele două tezaure, iar pe histograme se detașează un vîrf de maximum constituit pe emisiunile anilor '80, vîrf care de altfel era cunoscut pentru grupele de tezaure Muntenia I și Muntenia II. Procentele calculate pentru etapa finală a celor două tezaure din ceea ce considerăm că ar constitui orizontul Muntenia III (încă statistic nematerializat) ar fi neașteptat de mic în comparație cu cifrele înregistrate pentru etapele similare ale celor două grupe de tezaure anterioare, Muntenia I și II, denarii anilor '60—'40 adăugîndu-se în raport cu numerarul cronologic mai vechi în cantități mici masei de monedă teaurizată¹⁸.

Scăderea cantității de denari din emisiunile de după anul '70 ce penetrează în Dacia, la epoca în care statul lui Burebista se afla la apogeul său, nu este de explicat numai prin simpla obturare a drumului de pe valea Savei, datorită conflictelor romano-ilire și, deci, în consecință, la reducerea comerțului italic cu toate urmările sale¹⁹. Avatarurile denarului roman republican în acest deceniu, cu micșorarea cantității de monedă emisă pînă sub limita de 2% din volumul monedei în circulație, cantitate necesară compensării pierderilor anuale²⁰, orientarea efortului financiar al republicii către occident, pentru a cuceri Gallia, și apoi consecința, criza creditului din anul 49 î.e.n.²¹, au dus la o imobilizare parțială a structurii numerarului de pe piețele monetare din Mediterana orientală și din Balcani, rezervorul de numerar din care se alimenta Dacia²², al cărui comerț, în măsura în care acesta aduce denarul la nord de Dunăre, va fi fost în primul rînd balcanic și oriental. În acest context, problema denarilor republicani și iulio-claudici imitați în Dacia are o cu totul altă semnificație.

În încheiere, considerăm că fenomenul penetrării denarilor romani republicani în Dacia în sume constituite, așa cum a fost acceptat pentru etapele anterioare²³, continuă să se manifeste și în anii '50 și '40. Și, în consecință, nu mai este nevoie să presupunem că piața dacică va fi fost în acea vreme alimentată doar cu cantități foarte limitate de monedă ce ar aparține numai emisiunilor contemporane bătute la Roma, iar intensitatea comerțului cu lumea greco-romană, comerț ce constituie unul dintre mijloacele de obținere a monedei romane de argint, devine sesizabilă pentru perioada analizată prin numărul și mărimea depozitelor monetare ce aparțin acestui orizont de tezaure din Dacia. Dar perceperea fenomenului este influențată negativ pe de o parte de redistribuirile de bani efectuate de autoritate, iar pe de altă parte de sumele, probabil deloc neglijabile, ce ajung la nord de Dunăre datorită unor cauze extraeconomice. Datorită imobilizării structurii numerarului la mijlocul secolului I î.e.n. în zona balcanică, așa cum este percepută situația din descoperirile din Dacia și Scythia Minor, există neplăcuta posibilitate ca tezaurele anilor '50 și '40, dispersate de descoperitori și ajunse fragmentar la cunoștința cercetătorilor, în condițiile pierderii monedelor mai recente, a căror pondere specifică în economia tezaurelor de epocă este redusă, să fie statistic atribuite orizonturilor mai vechi²⁴.

Cel de al treilea tezaur, depozitul monetar de la Rîfov, dispersat și recuperat doar parțial, este un tezaur mixt, alcătuit din denari romani republicani și imperiali, ponderea căzînd aici pe ultimii, care oferă o frecvență relativă de 80%

Pentru preocupările noastre, o observație esențială privește structura monedelor romane republicane din tezaurul de la Rîfov. Aici, două monede din trei aparțin emisiunilor târzii din anii '40. Astfel, se conturează statistic o nouă grupă în Dacia, grupă a cărei structură evidențiază pentru moneda republicană ponderea substanțială a denarilor emiși în ultimele trei decenii de funcționare a monetăriei republicane, pondere ce depășește clar ponderea denarilor din emisiunile mai vechi. Așa cum s-a demonstrat recent, restructurarea cantitativă a compoziției pe decenii a denarilor romani republicani, cu prevalența masivă a denarilor târzii, are loc abia în vremea domniei lui Augustus²⁵. Restructurarea numerarului roman republican în secolul I e.n. este confirmată în liniile sale esențiale de cele șase tezaure de epocă aflate în Scythia Minor, cu mențiunea specială că ponderea monedelor imperiale începe să devină hotărâtoare în economia tezaurilor dobrogene abia cu depozitul de la Niculițel²⁶. Emisiunile lui Augustus se întilnesc mai puțin în depozitele monetare din Scythia Minor, ceea ce de altfel nu este decât vizibila reflectare a cunoscutei sale politici monetare deflaționiste²⁷.

Întorcându-ne acum la fragmentul de tezaur aflat la Cocoșești, am remarcat că toate cele trei monede aparțin emisiunilor anilor '50 și '40. Cum probabil în acest fragment sînt prezente emisiunile cu frecvența cea mai mare în economia tezaurului eventual dispersat de către descoperitori, se poate presupune că depozitul monetar de la Cocoșești aparține tezaurilor în care ponderea emisiunilor republicane târzii este foarte mare, deci unde este clar marcată restructurarea numerarului roman republican ce este de datat în epoca domniei împăratului Augustus. Deoarece nu avem denari din emisiunile imperiale, indiciu al frecvenței reduse a acestei categorii de piese în structura tezaurului de la Cocoșești, trebuie să ne limităm a urca în timp data de încheiere a tezurării pînă cel mai târziu în primele două decenii ale secolului I e.n.

- ¹ Vezi *corpus-ul* descoperirilor de monedă romană republicană în România, Maria Chițescu, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State, the Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, în *BAR International Series*, 112, 1981.
- ² Bucur Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, în *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 189–202.
- Bucur Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine*, în *SCIV*, 20, 1969, 1, p. 166., nr. 20, *Idem*, *Descoperiri de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, XV, în *SCIV*, 23, 1972, 1, pp. 138–139; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 337, nr. 35; *SAR*, a. 155; *M. CIPI M. F.*, a. 115 ori 114.
- ⁴ Gh. Ștefan, *Le camp romain de Drașna de Sus*, în *Dacia*, 12, 1945–1947, pp. 138–139; Bucur Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare*, în *SCN*, II, 1958, p. 161–162, nr. 15; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 345, nr. 145; *D. SILANVS L. F.*, a. 91; C. Iulius Caesar, neprecizat, în *așezarea civilă*; *ANT. AVG. III VIR R.P.C.*, a. 32–31, în castru.
- ³⁵ I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 283, nr. 135; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 345, nr. 90; denar roman republican a. 90–88 (Grueber).
- ⁶ Bucur Mitrea, *op. cit.*, p. 168, nr. 28; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 357, nr. 145, *GAR*, *OGVL*, *VER.* a. 86.
- ⁷ Bucur Mitrea, *op. cit.*, p. 171, nr. 33; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 361, nr. 172; denari romani republicani.
- ⁸ Maria Chițescu *op. cit.*, p. 365, nr. 202; *LENT*, *MAR. F.*, a. 100.】
- ⁹ Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *Contribuții la circulația monetară din centrul Transilvaniei în secolul I î.e.n.: tezaurul monetar descoperit la Iceland (com. Ernei, jud. Mures)*, în *SCN*, VIII, 1984, p. 63; pentru descoperirile monetare izolate din Scythia Minor, al căror traiect al diagramei are o comportare asemănătoare cu descoperirile din ținuturile nord-dunărenem vezi R. Ocheșeanu, *Cîteva descoperiri de denari romani republicani din Scythia Minor*, în *Pontica*, XIX, 1986, p. 80–81, iar pentru tezaure, unde un vîrf maxim se conturează și pentru anii '60, vezi R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, *Un tezaur de denari din epoca lui Augustus [descoperit în Dobrogea, în Buletinul societății numismatice române, LXXVII–LXXIX, 131–133, 1983–1985, p. 137–138.*
- ¹⁰ Pentru Dacia, vezi Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 63.
- ¹¹ *Ibidem*, p. 65.
- ¹² R. Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 80 (grafic) și p. 81.
- ¹³ Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 63, nota 4.
- ¹⁴ N. I. Simache, *Două tezaure de denari romani republicani din Muzeul de Istorie Ploiești*, în *SCN*, V 1971, pp. 378–379; Bucur Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, în *SCIV*, 22, 1, 1971, p. 122–123, nr. 27; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 139, nr. 17; *G. PLVTI*, a. 121; *L. SCIP. ASIAG*, a. 106; *D.*

- SILANVS L.F, a. 91; L. TITVRI L. F SABINVS, a. 89; L. IVLIO BVRGIO, a. 85; P. CREPVVS, C. LIMETAN și L. CENSORIN, a. 82; L. LYCRETI TRIO, a. 76; C. CONSIDI NONIANI, a. 57; BRVTVS, a. 54; imitație după denar roman republican, Dyrhachum -- 2 exemplare.
- ¹⁵ N.I. Simache, *op. cit.*, pp. 377--378; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 314, nr. 214; C. IVNI C.F, a. 149; M. ATILI SARAN, a. 148; L. IVN IVLI, a. 141; M. FOVRI L. F PHILI, a. 119; L. LIC, CN. DOM și asociații, a. 118; L. FLAMINI CILO, a. 109 ori 108; C. COIL CALD, a. 104; C. NORBANVS, a. 83; imitație după acest magistrat; P. CREPVSI, a. 82; C. MAMIL LIMETANVS C.F, a. 82; Q. ANTO BALB PR, a. 83--82; C. VIBIVS C. F PANSA, a. 48; C. CASSI. IMP și BRVTVS cu LENTVLVS SPINT, a. 43--42.
- ¹⁶ Iudita Winkler, *Schatzfunde römischer Silbermünzen in Dakien bis zum Beginn der Daker-Kriege*, în *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte*, 17, 1967, p. 151, nr. 124; Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 256 nr. 166; Q. TITI, a. 90; L. LENTVLVS, C. MARC COS în parte cu Q., a. 49; M. CATO PROPRI., a. 47--46; Vitellius, Vespasianus, Titus Caesar, Domitianus și Traianus -- 12 exemplare.
- ¹⁷ Pentru orizontul Transilvania III, vezi Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 65.
- ¹⁸ Pentru grupele de tezaure Muntenia I și Muntenia II din Cîmpia Română, vezi R. Ocheșeanu, *Un tezaur de denari romani republicani descoperit în apropiere de București. Unele aspecte privind începuturile pătrunderii monedei romane în Cîmpia Română*, în CAB, III, 1981, pp. 56--91; iar pentru posibilitatea, care nu poate fi exclusă, ca denarii ultimelor decenii să se adauge comorilor deja alcătuite în anii '70 și '60, vezi Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 71.
- ¹⁹ *Istoria României*, I, 1960, p. 290.
- ²⁰ Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 71 și nota 75.
- ²¹ R. Ocheșeanu, *op. cit.*, în *Pontica*, XIX, 1986, p. 81, nota 6.
- ²² R. Ocheșeanu, *op. cit.*, în CAB, III, 1981, p. 62; *Idem*, *op. cit.*, în *Pontica*, XIX, 1986, p. 81.
- ²³ *Idem*, *op. cit.*, în CAB, III, 1981, p. 63.
- ²⁴ Gh. Poenaru Bordea, *Cîteva date noi privind circulația denarilor romani republicani în Dobrogea*, în *Pontica*, VII, 1974, p. 232--233.
- ²⁵ Gh. Poenaru Bordea, Maria Cojocărescu, *op. cit.*, p. 72 și nota 82.
- ²⁶ Const. Deculescu, *Un tezaur de denari, romani din timpul împăratului Claudius I, descoperit în Dobrogea*, în SCIV, 17, 3, 1966, p. 577-592.
- ²⁷ Pentru acest fenomen de politică monetară, observabil și în tezaurele din România, vezi R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, *op. cit.*, p. 138.

La découverte monétaire de Cocoșești, comm. de Păulești, dép. de Prahova

RÉSUMÉ

RADU OCHEȘEANU

Dans la collection du Musée d'Histoire et d'Art du Municipale de Bucarest se trouvent trois deniers romains républicains appartenant à un dépôt inventé à Cocoșești, comm. Păulești, dép. de Prahova. Les conditions de la découverte sont inconnues. Les monnaies sont des émissions des années 50 et 40 du Ier siècle av. n.é. Etant donné qu'en Roumanie les deniers frappés dans les décennies 5e—7e du Ier siècle av. n.é. dominent la structure des trésors dès l'époque d'Auguste et que dans le lot récupéré il n'y a pas des monnaies impériales, il est très probable que le trésor soit enfoui au plus tard pendant les premières décennies du Ier siècle de n.é.

Explication des figures

Figure 1. Deniers romains républicains du dépôt monétaire de Cocoșești comm. de Păulești, dép. de Prahova.

